

САНА ОЛОХ

Хайыат

1931 сүл элтынны
15 күнүттэн тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААБЫ РАЙКОМУН УОННА ҮЛЭНИТТЭР
ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААБЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

№ 99 (4522) 1974 сүл. Атырдык ыйып 15 күнэ
ЧЭПИЭР Сайыата 2 харчы

Туох баар күүһү — оттоохунга, сиилэскэ, сенаһы огорууга ОТЧУТ! СҮӨҺҮНҮ АҢЫЛЫГЫНАН ХААЧЧЫЙЫ ЭН ИЛИИГЭР

● ССКП райкомун көһө сылдыар бюротугар

Карл Маркс аатынан колхозка сүөһү аһылыгын бэлэмнээһин тохтон иһэрин туһунан

Бу бөһүрөө Карл Маркс аатынан колхозка ССКП райкомун бюротун көһө сылдыар мунуналар атырдык ыйып 9 күнүгэр көрүлүнэ.

Колхоз быйыл 3900 тонна оту, 500 тонна сиилэни, 550 тонна сенаһы бэлэмнээр буланнах. Итинтэн атырдык ыйып 5 күнүгэри тургутан 364,9 тонна от бэлэмнэни график баара-ара 20,3 бырыһыан, эбэтэр сылдыары булан 9,5 бырыһыан толоруллубут. Ааспыт сыл ити кэмнээгэр 73 тоннаан арыһа-от оттоммут. Сиилэни утуу, сенаһы уонна эбии аһылыгы бэлэмнээһин букатын да ытыллыбатах.

Общественнай сүөһү аһылыгын бэлэмнээһингэ тэрийэр, политическай-маассабай үлэ күһэригэр тургуруллубута, хара баста-кыттан үлэ төрөөһүнэ сүөх, сатаардык уонна хойутаан саа-ламмыга ССКП райкомун бюротунан сытты критикага тардыллан туран кытаанахтык сөмөлүнэ. Колхоз булананы төрөн, оройун үрдүнэн тийэх миэстэгэ соһулан иһэрин сүрүн биричиинэгэ туох-ханы?

Оттуур эвенолар от ыйып 5 күнүгэр сүүмүрдэнэн бүтэрилл-биттэр уонна оттоонунга маасса-бай туруу от ыйып 15 күнүттэн саадаммит. Биир дараһы толору уонна толоруга сүөх механизир-ованнай эвенолар тэриллэбэтх-тэр. Онон техника күүһүн туһа-ныта ханнык да сүөлгэ бөрүл-лэбэтэх. Барыта 9 эвено тэрил-лэбиттэн 6-та илии эвенолара. Маны тһынан оттоонунга үлэ-бит илиини мунутуурдук таһа-арык ыһаан тэриллэбэтэх. Аас-пыт сыл бу кэмгэр оттоонунга 235 киһи таһаарыллыбыт буол-дагына, быйыл билигини тургу-нан 183 эрэ таһаарыллыбыт, эбэтэр 52 киһиээн арыһах.

Оттоонунга кыттар үлэни-тэр 36 бырыһыаннара коло эвенола-рыгар, 31 бырыһыаннара илии эвеноларыгар уонна 33 быры-һыаннара моёй отчуттарынан, эбэтэр 64 бырыһыаннара илиинэн үлэһэһи-тэ тургуруллубуттар. Сүөһү аһылыгын бэлэмнээһингэ сүлүүспаллахтар, дыхталлар, оролору тардыы бистар мөл-төх-түк тэриллэбит. Дыл батчыты-гар дгэри нэһилиэк сулууспа-лахтарыттан 10 эрэ киһи кыт-тар, ити сулууспалахтар 9 бы-рыһыаннара, эбэтэр ааспыт сыл-тан 2,3 төгүдүнэн арыһах. Онон

тахсыбыт ити арыһах ахсааннаах үлэни-тэри атырдык тургуруу саадаммыга сүөх тэриллэбитин утуу чыччылар көрдөрүлөр. Хо-лобур, моёй отчуттарынан 60 та-дым дьон, бары отчуттар 33 бы-рыһыаннара, үлэһиллэр. Кини-лэр баара-суога 43,4 тоннаны оттообуттар, ити колхоз үрдүнэн бэлэмнэмит от 12 эрэ бырыһыан-налар тэтиһэр. Балтааран ий устата биирдик моёй отчут 7,2 центнери оттообут. Дыхталлар-тан 13 эрэ киһи уонна нэһилиэк икки охсуолаларыгар 249 эрө үрөнөрүстэн, маны таһынан атын сирдэргэ орто охсуолаларга үрөнөр бийатэрин оролорун хол-буу вахтааха барыта 300-чэкэ ототтон оттоонунга баара эрэ 63 эрө, эбэтэр 20-чэ бырыһыан-нара кыттар, 28 эрө-лабыктаны бэлэмнээһингэ үлэһэн иһэннэр уурайыттар.

Оттоонун курдук быдыһык-таах көмгө отчуттарга үлэ реж-имэ тутуһуллубат, үлэгэ сарсыарда хойутаан киирэн, иһэгэ эрдэ уурайы, ардах кэмгэр боро-гуудлааһын маассабайдык таһа-арыллыбыт. Отчуттар 67 эрэ бы-рыһыаннара отууга хоно сылдыар үлэһиллэр. Бу барыта тэрийэр үлэ сатаарык көрдөрөр.

Сүөһү аһылыгын бэлэмнээһин кэмгэр маассабай-политическай үлэ бистар мөлтөхтүк тэриллэ-бит. Барыта 8 эрэ агитатор атам-мыт, киһилэр сыбыарыллыбыт эвеноларыгар биирдик-иккили-н эрэ төгүл сылдыбыттар. Оттон политинформатордар букатын да анамтатахтар. Колхоз уонна партбюро ортала эркин хайыта таһаарыллыбатах. «Войсёвой листок» биир биригээдэ биирдэ эрэ таһаарыллыбыт. Сибээс от-делениета периодическай бачаа-н отчуттарга тгэрдикгэ эппиэтэ сүөх сыһыаннаһыт, от ыйып 15 күнүттэн ыла хайыат уонна сурунаал сүрүтэаччыларга тгэ-рдиллэбэтэх.

Сельский кудуун, сельский библиотекалар, охсуола тонна араачебай утаастаа коллективта-ра тэрийэр, итэр, культурнай-сырдатар үлэгэ мөлтөхтүк кыт-тылар. Кудуун совета үлэһэбэт, агитбритгада тэриллэн баран үлэ-дэбэни-тэ мһылан хаалыт. Көһө сылдыар библиотекалар үлэһэ-биттэр, киһини көрдөрүү, оттоо-хунга көрдөрөн агитация тэрил-лэбэтэх. Охсуола коллектива агитационнай-маассабай үлэгэ мөлтөхтүк кыттар. Директор

С. Н. Дьячковский охсуола оро-лоруттан эвено тэрийэн үлэһэ-тингэ уонна эбии аһылыгы ба-лэмнээһингэ кытыһыарыга эппиэтэ сүөх сыһыаннаһыны таһаарыт.

Оттоонун ордуу мөлтөхтү-тү Н. Г. Оксешников биригээһин-дэх Чыапара биригээдэгэ тэ-рийбит. Бу биригээдэ буланын 6,5 бырыһыан, графиктан 13 бы-рыһыан эрэ толорон иһэр. Колхоз үрдүнэн биир отчутка баара эрэ 20 центнер от бэлэмнэмит буол-ларына, бу биригээдэ 13 цент-нергэ тэтиһэр. Ити курдук Ф. Д. Оксешников, Г. Г. Протодьяко-нов салайааччылардаах эвенолар эми улахан намыһа көрдөрүү-лээхтэр.

ССКП райкомун бюрота колхоз-ка общественнай сүөһү аһылы-гын бэлэмнээһингэ тахсыбыт тулуйуллубат итэрэстэр колхоз бырабылланнаһыта (председатель Н. Р. Баранков), партбюро (сек-ретарь Н. А. Оксешников), сельсовет, исполкома (председа-тель Д. Ф. Баранков) тэрийэр үлэни орус мөлтөхтүк ыһпыт-тарыттан, үлэнигэртэн керд-буу мөлтөһүтүтүттан, оттуур эвеноларга үлэ дьиссинаһынгэ сатыйыбытытан тахсыбыт-тын болоттэга уонна колхоз, нэһилиэк туһааннаах салайаач-чыларын кытаанах партийнай сэмгэ тарта. Бюро колхоз быра-былланнаһытын, партбюротун уон-на нэһилиэк Советын исполкомун общественнай сүөһү аһылыгын бэлэмнээһингэ бары дыһаллары олохтоон оттоонун, сиилэстээһин, сенаһы огоруу уонна эбии аһы-лыгы бэлэмнээһин былааннары булгуччулаахтык толорууну хааччыйалларыгар сөрүктэри тургуорда.

УБАҤАНАН БИРИЭМИЙЭЛЭР

Ленин аатынан колхоз быра-былланнаһыта уонна парткома атырдык ыйып 10 күнүгэри тургутан оттоонунга социали-стическай куоталаһы тунугун дуурулаһтылар.

Онон график 35,3 бырыһыан эрэ толоруллан, ааспыт сыл бу кэмнээгэр 5177 центнеринэн арыһах от собоуопкалааммыта тулуйуллубат итэһиһи бэлэ-тэнэ. Общественнай сүөһү аһы-лыгын бэлэмнээһин сылдаады буланын толоруу 21,2 быры-

БИИР КҮН — 10 ТОННА СИИЛЭС

БОЛТОҢО. Илэрэ күн В. П. Седалищев П колотун эвенотун дьонно ардаһы ортотунан ходоһаарыгар киирбиттэрэ. Маннаа күн-дэм турданына, бу сырыга сиилэстиигэ быһаарыммыттар. Көхтөөх үлэһээх коллектив биир күн устата 10 тонна салтын си-илэһин оттордо.

Эвено барыһыттан эми оттоонунга туртунна. Киниэхэ бугу-лааһынгэ көмөлөһө отделение салайар аппаратын алта үлэһитэ тадыста.

Оттон нэһиликтэн 14 киһи хомуллан Д. Д. Ефремов эвеноугар бугуулааһынгэ үлэһини сылдыаллар.

ХАТЫЛЫ. Баһаар Итинтэ илии-баһыгар отделение салайар үлэһиттэрэ, нэһилиэк сулууспалахтара, дьон хаһаайкалара, 13 буолаһнар, сиилэс уга киирбиттэрэ. Эми итинни курдук састаа-нтаах 10 киһи Туолума үрээр кэбинигэ көмөлөһө бардылар.

П. ФЕДОРОВ.

Чолбон Ильяч Иванов Су-буруускай аатынан совхоз биир тургаах механизатора. Кини быйыл 9 киһилээх таа-ру механизированнай оттуур эвеноу салайар.

Болтоҥо отделениетын Кы-лаа биригээдэтигэр оттуулар. Түһэ хоту алаастарынан, иһин эгэриһин уонна Намара үрдүнэн киһилэр бардырт-таах сирдэргэ сытар.

Эвено 370 гектары охсу-ларда, онтон 340-нуу мустар-да. Итинтэн 1200 центнер оту кэбистэ.

СНИМОККА: эвеновод Ч. И. ИВАНОВ.

П. СЕДАЛИЩЕВ фотота.

КУОТАЛАҤАР ЗВЕНОЛАРГА

БОЛТОҢО. Совхоз В. П. Се-далищев П салайааччылаах оройуонга ыһырыаһаах эве-нотун отчуттара биирбит тыл-лары толорор туһугар ду-луурдара улахан. Ардахтаах да күннэргэ ходоһаттан тах-сыбаакка кураһтаахтык үлэ-лиһилэр.

Колонот оттооччулар социа-листическай куоталаһыла-рын көбүлэбит эвено 105 тоннаны кэбистэ. Онон биир-ди киһитигэр тиксэриһин 13,1 тонна оттоһо.

МЫНДАБААҤЫ. Ленин аатынан колхоз колотун эве-нолорун куоталаһыга ыһыр-быт В. Х. Павлов эвеновод-таах сүөһү аһылыгын собо-уопкалааччылар 300 гектар охсуулаһылар. Эвеновод ба-йыта уонна М. Д. Сидоров коло охсордору үлэһиттэр. Оттон үрөнэччилэр Илья Исакон уонна Слава Карпов 235 гектары мустардылар.

Эми үрөнэччилэр Миша Павлов, Дима Абрамов бугу-

лааһынгэ сылдыаллар. Ол бу-гуулары уган, ходоһа табы-гастаах сиргэр чөлчөтөн К. И. Карпов, М. М. Дьячков-скай, С. В. Павлов уонна К. Д. Аржаков кэбинилээх оттору тургуораллар.

Маннаа ардахтаах кэмгэ эвено оттоонун графиктан 80 бырыһыаннаан толорон кэл-лэ, барыта 1250 центнер оту кэбистэ. Биирдик киһитигэр 12,5 тоннаны оттоһон эвено колхозка бастаан иһэр.

ОДЬУДУУН. Эрлик Эрне-стийн аатынан колхоз Хадаар-дара биригээдэтин П. М. Сте-панов эвенотун кытта куота-лаһар И. К. Дьячковский ко-лотун эвенога эми Бабада үрэһин эркин оттуур.

Манна охсууларга 215 гек-тар, муһууларга 195 гектар буолла. Кэбиниллэр—592 центнер. Онон бу 10 киһилээх эвено биирдик отчуттар тик-сэриһин алталык тонна кэри-тэ оттоһо.

Бийиги көрр.

28,1 тонна оттоммут Афанасий Седалищев салайар толору меха-низированнай эвенога куотала-һык ыһымылаага буолан, уба-һаан бириэмийэлэнэ. Бу эвено быһырыаһыталаар 59 тонна-нан элбэти оттоон кэллэ. Ик-ки миэстэлээх Николай Игнатьев эвенога харчынан бириэмийэлэнэ.

Көмөлөһтөрөгө графиктан 80 бырыһыан толорон кэбистэ Васи-лий Павлов эвенога бистата. Уон киһилээх бу эвено 125 тон-наны кэбистэ. Киниэхэ эми уба-һа бириэмийэ аһаһа.

А. СИВЦЕВ.

СТАТУС ТУХУНАН СОКУОНУ ОЛОХХО НИЛЛЭРИИ

Оройуон селский Советтара 1974 сыд бастагы апарыгар «ССРС-ка үлэһиттэр депутаттарынан Советтан депутаттарынан статусуун туһунан» Сокуону олоххо киллэрингэ РСФСР Верховнай Советын Президиумун уонна Саха АССР Верховнай Советын Президиумун уураахтарын толорууга тэрийэр-маассабай үлэлэрин күүһүрдүлэр.

Статус туһунан Сокуону олоххо киллэрингэ оройуон Советын исполкомун аналлах уураабынан дьаһаллар олохтоммуттара. Ону толорууга селский Советтар кырата суох үлэни ыыттылар. Сыд бастагы апарыгар атын сиргэ барбыт 21 депутаттар онуларынгар экин быыбардар бардылар. Депутаттар 85 бырыһыаннара бойлорун уоксруктарыгар отчуоттааһыннара тэрилиннэ уонна кинилэргэ киирбит 195 нахатан 102 нахат толорулуунна. Депутаттарга сокуоннары үөрэтэр депутатскай күннэр ыытыллар буолулар. Хайахсыйт (председатель М. С. Леонтьева), Кытаанах (председатель Е. Д. Баранкова), Соловьев (председатель Н. С. Софронов) нэһиликтэрин Советтара тэрийэр-маассабай үлэлэрин сөргөтүттүлэр.

Райсовет исполкома селский Советтар депутат статусуун туһунан Сокуону олоххо киллэрингэ тэрийэр-маассабай үлэлэрин сыа апардаах үлүүтэрин туһунан боппурдуу кордо. Ошо үгүс

селский Советтар исполкомнара РСФСР уонна Саха АССР Верховнай Советтары Президиумнарын уураахтары олоххо киллэрингэ аналлах дьаһаллары ыл-батахтарын бэлиттэ. Ол курдук Болтоно (председатель М. Д. Кронникова), Бахем (председатель Д. Ф. Баранов), Хатылы (председатель А. А. Синцев), Сылан (председатель Б. П. Башнев), Чурапчы (председатель В. И. Романов) уонна Хоптово, Хадаар, Одьулуун нэһиликтэрин Советтара бу боппурдуу апаан-минээн дүүллэһэн, тэрийэр үлэбэ хансааһыны отторбуттала.

Депутатскай группалары үлэсүүн салааларыгар тэрийэр үлэлэтэр туһунан райсовет исполкомун быһаарымынан үгүс Советтар талорботулар. Ол курдук, Мах-дяхси, Толой Дирингин, Уорба, Урох Куора, Боро, Улахан Куол, Оруһур, Кындаа, Бахсыга Толоон бөбүлөктөрүгэр депутатскай группалар үлэлэбэттэр. Чакыр, Чурапчы, Хайахсыйт сел-советтара бисэ эрэ депутатскай запрос киирарин тэрийдилэр.

Депутат статусуун олоххо киллэрин үлэни тэрийингэ депутат саалайааччылар оруолларын үрдэтэр дьаһаллар ыылыыбатылар. Кинилэр отчуоттара арийахтык истиллэр. Советтар бастайааннай комиссиялара билигин да үтүм-наахтык үлэлэбэттэр. Кинилэр сессияларга отчуоттааһыннарын Хадаар, Чакыр, Одьулуун, Болу-

гур, Бахем селсоветтара тэрий-баттылар.

Ити курдук Болтоно, Кытаанах, Хоптово, Чурапчы селсо-веттары исполкомнара бөбүлэ-рин ылар тэрийэр-маассабай, депутатскай үлэлэрин туһунан нэһиликтэргэ отчуоттааһыннара тархыллыта.

Райсовет исполкома «ССРС-ка үлэһиттэр депутаттарынан Советтары депутаттарынан статусуун туһунан» Сокуону олоххо киллэ-рингэ баар итэҕэстэри туоратым-та селский Советтар үлэлэрин күүһүрдэллэрингэр туһалайан бы-һаары ылына.

Сүөһүнү уотууга, үүтү ыаһыны үрдэтиигэ мэччирэн хаалбыт кэмин табан туһаныахха

Эрилин Эристиин аатынан колхозтан бииги общественной корреспонденнт Н. ФЕДОРОВ суруйар

Молой сайылыгар

Хадаарга Александра Софронова старшайдаах бу ферма, те-бе да кыра коллектив буоллар, үүтү ыаһытча үгүс сыраларын бээрэн үчүгэй көрдөрүүнү сити-һэн иһэр сүөсүһүттэрдэринэн биллэр.

Манна сайынны түөрт ыйга биир ынахтан 901-дин кг үүтү ыларга эбэһээлиһтибэ ылынан үлэһиттэр. Кинилэр экин айы-

лыгы даяаччи ситэтэлэр. Сыл сэттэ ыйыгар үүтү валовойунан ылар былааннарын 11118 кг аһардылар. Оттон хас биирдин ынахтарыттан 1259-туу кг ыаһылар. Ити иһигэр икки са-йынны ыйга 496 кг онуугар 679-туу килограмма ман кэлэ-лэр.

Манньыксыттар сымлаабы кир-биин Улуу Октябры 57 сыла туолуутун көрсө толорон тийэр-гэ соруктааһаллар.

Колхоз Хайахсыйтаагы улаас-тагар М. Понсева старшайдаах Уот фермата 147 фуражнай ынахтаах. Манньыксыттар са-йынны түөрт ыйга ынах аһыт-тан 1045 кг үүтү ыларга эбэһээ-лиһтибэ ылынан социалисти-ческай куоталаһыт киирсэ-биттэр.

Сыл ааспыт сэттэ ыйыгар 1170 кг үүтү ылар былааннарын

Үөт сайылыгар

1256 килограммынан толордулар. Оттон бас ыйыгар уонна от ыйы-гар 652-дин кг маннар, сорудах-тарын 58 килограммынан аһарды-лар. М. Понсева, М. Илларионо-ва, Е. Кузьмина, Е. Назарова 1435—1509 кг үүтү маннар, үчүгэй көрдөрүүлэхтэр.

СЫРКЫСТАР БАСТААН ИЭЛЛЭР

Соторутаарыта ИБСЛКС райкомутар миччат-комсомольскай ферма-лар коллективтарын икки ардыларыгар ыаһыттар куоталаһын от ыйынары түмүгэ олоһулуна.

Коллективтар куоталаһыларын бастагы мистетин Эрилин Эрис-тин аатынан колхозтан Евдокия Назарова старшайдаах «Сыркыс» моллентива ылаа. Сыркыстар хас биирдин ынахтарыттан сэттэ ый-устатыгар 1147 кг онуугар 1420 кг үүтү ман эрэллэхтик бастаа-тылар. Кинилэр аһарда от ыйыгар биир ынахтан 340 кг үүтү ыаһыттар. Карл Маркс аатынан колхоз Василий Сленцов саалайар «Нэкил» ферматын моллентива икки мистетинэ. Уһус мистетэ Суоһуруускай аатынан совхоз Болтонотоотуотделениетин «Сардана» (старшай Марфа Архипова) ферматын аһар манньыксыттар тары-тылар. Сарданада сэттэ ыйга былааннарын 116 бырыһыа толор-буттар.

Ол эрээри үгүс миччат-комсомольскай фермалар сэттэ ыйдаах сорудахтарын ырааһынан толорбуттала. Ол иһигэр Эрилин Эрис-тин аатынан колхозка алта ферматтан бири, совхозка бисэ фер-маттан түөрдэ, Карл Маркс аатынан колхозка иккиттэн бири. Бали-нин аатынан колхозка былаанны толорбут ферма суох.

ИБСЛКС райкомун бюрөтэ аһардаах ыйыгар бары коллективтар твардэллэбит былаанны, ыаһыттыбыт эбэһээлиһтибэни толорорго охсуһууну күүһүрдэллэрингэр соруктары туруорда.

Эдэр манньыксыттар биирдинээн куоталаһыларыгар Эрилин Эристиин аатынан колхозтан Лилия Носова («Сыркыс») бастаабытын курдук бастаан иһэр. Кини сыл сэттэ ыйыгар хас биирдин ынахыт-тан 1833 кг, оттон от ыйыгар 379 кг үүтү ылаа. Былаанна Чу-рапчы орто охсудатын бүтэриит уонна комсомольскай путевканан тахси үлэни сымлаах эдэр манньыксыт Валентина Протасова (Эрилин Эристиин аатынан колхоз Чакырдаагы биригээдэтэ, «Ма-рылачаан»), сэттэ ыйга хас биирдин ынахыттан 1190, оттон от ыйы-гар 305 кг үүтү ман, икки мистетэ тарыста. Уһуска совхозтан Дарил Ефремова («Сарнаа») тигистэ.

Бастаабыт коллективтар уонна биирдинээн манньыксыттар ИБСЛКС райкомун Бочуотун дуоскатыгар таһаардыллылар.

С. ЗВЕРСТОВ.

КАЛИНИНСКАЯ УОБАЛАС. Калининскайдаагы массына боруболуур станция өмүтүбү таһаарыстыбатыгар Чаласова-халайыстыбатыгар Чаласова-халайыстыбатыгар «Витковце» сенаж башнятын комплекси улаһыр. Ханыт оту кенсэрбэ-улаһыр. Ханыт герметическайдык сабыллыгыт башня иһигэр оттон тахсар үлэһиттэй газ ыаһыт-тынан барар. Сенаж манньык ылынаан бэлэмнэһин үлэ-сүөһүгү уонна аһаахы су-тутун биллэрдик ыаһыттар.

«Витковце» комплекси оту улаһыр, сенаж тэрийини толору механизацияларга ыаһыт бил-лэр. Икки сенаж—960 кубометр.

СИМОНОВА: сенаж башнятын үлэһиттэй көрүүгэ.

А. ОВЧИННИКОВ фотота.

ССТА фотохрониката.

Тэрийэр үлэни күүһүрдүүххэ

Мугудай нэһиликтин Совета статусуун Сокуону олоххо киллэрингэ сорох үлэлэри ылар. Сессияда уонна исполкома бу боппурдуу дүүллэһэн, депутат-тарга көмө өтөрөр бэрээдэгинэн дьаһаллары ылдыттар. Депутат-скай члааска саһа сокуон туһунан эдэр депутаттарга икки төгүл семинар олоһулуубут.

Толой Дирингэр депутат Е. В. Петров саалайааччылаах депутат-скай группа тэриллибит. Бу депутатскай группа былааннаахтык үлэлиир. Икки төгүл мунньах-тыан биригээдэ хаалыылаах са-лаа үлэлэрин күүһүрдүүгэ сорох дьаһаллар ыылыыбатыттар. Ол тү-мүгөр биригээдэ быһытты сэттэ ый түмүгүнэн үүтү государство-да ытылааһын былаанна 101,3 бырыһыан толорбут. Ааспыт аһарахан кыстыгы туорааһыт депутатскай группа үгүс үлэни ыыппыт.

Депутатскай группа чилиэс А. Г. Попов миччат сүөһүтү толор-туун итингэ оройуон үрдүнэн ыгырыы таһааран, туһут 356 миччат сүөһүтүн 100 бырыһыан таһынаах иһигэр уонна от ыйы-гар хас биирдин тобо 500 грамм сымлааһын ситистит.

Нэһилик Советын исполкома асыит общественной сүөһү кыс-тыгар, сааскы ыаһына ыаһытга уонна билигин сүөһү аһыттык бэлэмнэһингэ кырата суох тэ-рийэр үлэни ыыппыт. Колхоз би-ригээдэтигэр депутатскай постар тэриллиан үлэһиттэр. Исполком-на сааскы ыаһыны кыһас бө-дөххө үчүгэй хаачыстыбалаах-тык ыаһытга агроном Г. А. Мак-симова информацията истили-бит.

Райсовет исполкома Мугудай

нэһиликтэргэ статусуун Сокуону олоххо киллэрини туругун туһунан селский Совет исполко-мун председателэ Г. И. Синцев отчуотун истэн баран, сорох үлэлэр ыаһыттыгыттарын тэти-нэн, райсовет исполкомун 1974 сыл кулун тутар ый 12 күнүнэн-ни быһаарымын олоххо киллэ-рингэ итэҕэстэр, көтүтүүлэр та-һаарылыытыгарын бэлиттэстэ.

Депутат статусуун туһунан Со-куону ордук эдэр депутаттарга тинийиттэ тына үөрэтин билигин да ситтэ суох тэриллибит. Бу сыл бастагы апарыгар 14 эрэ депу-тат быыбардааччыларыгар от-чуоттаабыт. Үүт хаачыстыбаты-гар депутатскай постар уонна сессияларга депутатскай запрос-тар кииринилэрэ тэриллибэтэхтэр. Ол түмүгэр үүт хаачыстыбата мөлтөх буолан арым сымарыттан үүт үгүстүк төннөрүлэр тү-бэтэлэрэ таһаарылыыт.

Селсовет сорох бастайааннай комиссиялара биригээтигэр мун-наахтаабыттар, боппурдуостары былааннаахтык көрөн испэттэр. Манна таһа нэһилик Советын исполкома бурдук хомууругар бэлэмнэһингэ баар улахан бы-таарытча уонна оттоһун графит-га баара-эре 39,2 бырыһыан толорулаан тохтон иһинигэр быһаарылаах дьаһаллары ыл-батаах.

Райсовет исполкома нэһилик Советын исполкомун депутат статусуун туһунан Сокуону олоххо киллэрингэ райсовет ис-полкомун бу дымл кулун тутар 12 күнүнэн быһаарымын толорууну хаачыһар дьаһаллары ыларыгар эбэһиһтэстэ.

БЫЙЫЛ ААСПЫТ СЫЛ-ЛААБАР ЫНАХ СҮӨҮ АХ-СААНЫН 890 ТӨӨӨНӨН ЭЛ-БЭТЭР. ҮҮТ ВАЛОВОЙУНАН ЫАМЫН 1230 ТОННАНАН ҮРДЭТЭР УОННА 210 ТОН-НА ЭТИ ОРДУК ОҢОРОР СОРУКТААХПЫТ.

Уот буурба ортотунан

Алексей БРОДНИКОВ

ОЧЕРК

(Бүтүтү. Иннин хаймат 98-гэр көр).

В АСТАКЫ МҮНҮҮТЭЛЭР этенге аагчылар. Аны саллааттар уотуна харахтар ининилеригер харааран, өбөрүн астар кыткы дөбүтө үүтүлүлөр. Болуоттар сорохторо ининилерин хоту устан паллоостулар. Сорохтор, сатаан саллаатбаккалар, бир сирга артылбахтын өлөрдүлөр. Өрүс ортотунан тийишкэ ча булан ардактарына өстөөх уот мөөкчктерэ — ракеталар халлаан оройотар өртү кутуоккалан бардылар. Өрүс үрдэ сорохторо сандоора түстү. Туоран инчаачилар туаларыгар өстөөх уот чүчүрүлгөн буудалары чыбыгырастылар. Снарядтар бөкүлө сүөх астигаларын мыйы-хайы тартылар. Уу үрдэ кайышылалар өт курдук үлөнгө сына түнөт, холлорос сага уот кытарбахтылар, ону кытта өскөлкөлөр дымгынайна, ыйылаһа кетелер. Снаряд сорох болуоттары умсарыта быраараттыта. Сорох болуоттар халлаанга тырыныска булан кетүлөр. Болуот, дьон сэмнэхторо тынынахтар үрдүлөрүлөр түстүлөр. Бу сүөбар хартыныаттан киши сүрөхтөөх-быраа уолугунан мүчү кетон тахсыла курдук алдырхайа буолла. Икки-үс мүнүтү аныраа өттүгөр баар үтүөкөн дөрөтөр күөх далайга букатыннахтыг тинирдилер. Ньукудай болуоту оңоролугар саннын таптайбыт, биргэ өлөрөн ийэр дөрөбө «оох» диэбигинэн тутат тимес гынар хаалла. Кийикти быйыларын маһынан булжубахтаан көрдө да, дөрөбө биллибэтэ. Ньукудайы дини кутурган тууйла: «оо, абаккам, хаарыан дөрөбүм, үгүөр тынынаах тахсыам баара дуо? Бу сору-муну өстөөхтөн иштэбиким баара дуо? Иштэбиким! Хаан-хаане!», Уонна абарбят-сатарбыт уовар арык угуоругу өттүмөдө бирергэр уочарат бирерин суг буртута. Ити икки ардыгар арык бирергэр калон кетиллэ түһөн баран бирердэ өйдөнө. Эрдэ калбиттар арык талаар ачыйка хастан кийибиттер. Кинилэр рота дьонун каталалар өбөт. Баар күүбүлүн бөрөтүлүнн көбөн, халлаан сирдхын инини үгүөр тахсан саба түһөргө рота командири бирикэстөөгө. Утары уоту аһан, үгүөр саба сирсан тахсыны сардалалар.

Өр-өтөр буолбакка өстөөх охуопаттар бирдэ баар буота түһэлэр. Балачча гранаталар бырахсымахтаат, Окуопара кетон түһөн уолук уолуган хахайдым кап-сыһылар буолаллар. Хардарыта баттыһым, ыстык-таһым, быһахтаһым хааннаах илбиһа манна төрүүр. Манна Ньукудай аһа баас ылар.

Өлүү, бааһырык төһө да үкөүн инин, рота бэйэтин соруугун чыстээхтик төлөрбүтэ, дивизияда үгүөр тахсэр кыагы бирбита.

Н ЫУКУЛАЙ УТУӨРЭН 8-с армиятыгар, бэйэтин полкатыгар тийһөн кэлбитэ. Висланы туораабыт киши чааһа, кэниирин хаамыны чугуйбакка, геройдуу охсуһа сымныт көмө. Ария танкалары, пушкыалара өрүбү туораан тахсалларыгар өстөөх кыары бирергэр, өрүс үрдүгэр куолтунан кутаа уоту кута өлөрбүтэ. 8-с армияда муостаны тутар тайаан да палла буолбута. «Сирин тагарата» — артиллерия уонна танк бөдөң күүһө өрүс угуөр, тыныс баара. Сирин уотун ортотунан муостаны тутуу саралымыста. Ньукудай, саринлаһа-саринлаһа, ити муоста тутуутугар кыеттар. Армия муоста бүтүөр дини бу өрүс үрдүгэр оборонада түрбүтэ. Муоста бүтүтүн харыстаһан, тутуучуларга өстөөх сабыта түһэрэ. Уһөттөн бөмбөлүмүр, артиллерия, автомат, пулемет уотун тохтоло сүөх аһара. Өлүү, бааһырык охус хойдубута. Ол араары муоста тутуута тохтооботого. Сорохтор муостаттан уонна бирерктөн харса сүөх итан өстөөхү туһууран туран муоста тутуутун мыталлар. Бу күүстөөх, күлүмүх үлэ этэ. Ил эрэ, күндү аарааччы, Ньукудай бу муоста тутуутун түһууан тутуу кэниирин иста түһүөх.

«Ол быһылааннаах көлөр аастытара ыраатта. Ол тынан баран мин сүрөдүм бааһа билгини да өһө илти. Кырдык доганы, ынырык сиртибэлээх, ырахан тынынаах муоста этэ. Өстөөх туура сирин дини, өрүс хааһыгар, ыстаал треска саһыл сеткатын тардан, үрдүк барьер оңортороллор. Ол катары күүстөөх үлэ күөсүү оргуйар. Манна хаама сыддан үлэлиир көнүлөһөт. Туох да тохтоло сүөх, аһылыга да сүөх аһан-смена калык дини күүстээх үлэ барар. Муоста бүтүтүн кэни-танкалар, пушкыалар туораныларгар сир-халлаан кутаа уотунан ининиһитэ. Өстөөх төбөтүн да өңдөһөт үлүгүрө буолта. Танк, пушка араас бийа туорзурун кытта армия атаанка киирбитэ».

Василий Иванович Чуйков 8-с гвардейской армията аны Одер өрүскэ катиллэ түһэр. Бу армияра кинсэр 67-с полк бэйэтин бааһын оһорунан ийэр. Бөйбөүлү көккөттөн туораабыттар онуларыгар сана күүс өбөн кэлэр. Онуоха өбөн героическай суолу тыһуан кэлбит саллааттар, кыайымы буоларын өтө билэр буоланнар, санаалара, бөйбөүлү дьоруудара үүмүтэ өтө кэстөр. Ким барыта икки-үс киши үлэтин үлэлиир, икки-үс киши ытыһарын ытыһар, саринлаһарын саринлаһар.

Одер өрүскэ муоста тутуута күүскэ, аһа да ылахан сиртибэлээхтик барар. Бу муоста тутуутугар үлэлиир

бүтүн биер батальонтан баара-арэ 8-киши тынынаах өрдөр. Ол да буоллар муоста бүтүн, бөйбөүлү техника улахан охсуһууна угуоругу бирерин булар. Ньукудай бу тынынаах, снаряд, буудуа аһынан үлөдө кыттан аһа тынынаах хаалар.

О ДЕР ӨРҮКҮ ТУОРААТ, Берлини итуралааһынча I Беларускай фронт батальондар. 8-с гвардейской армия аһа түбүктөөх үлэдэ турунар. Икит-үлөһиттар бу операция өрдүк эһиһтөөх динилэр. Күрөт сарыттар хас бирерин саллаат куорат сүрүн аһаачырын, туулусаларын, хаһааларын, муосталарын — барытын биллэхтөөх үлү. Сирин сирин мунуулар, саны-сэби оһостору таһынан куорат картаны, сүрүн диваларын микетин үөрэтилэр.

I Беларускай фронт саринлар Берлин куорат хотугулу илик өттүнэн атакалаан киирэхтөөхтөр үлү. 8-с гвардейской армия туһаайыһынан күүстөөх немедкай армия «Штейнер» дин бөлөдө уонна таһыны-бит муоралары күүстөрө бөрөртүтүн сыталлар үлү. Өстөөх мөһүдөрү — араас күөлдөрү, сарыалары таһынан сир аһыгар бөрөртүтүнүтү өрдүк кутталлаах динилэр.

Сарыларда 5 часка таһынычаны аһааннаах оруджелар час аһарын устатыгар тохтоло сүөх кутталлаах уоту аһаллар. Таһынычаны аһааннаах самолеттар тохтоло сүөх бөмбөлүлэллэр. Билата, бирдэ санын көрдөхтө, куораттан биер да динэ, биер да тынынаах дуһа ордубат үлүгүрө, буолла. Ол кэнииттөн араас көрүннөөх ракеталар, прожектордар, куораты саллаан эрэр күрдүк, кутталлаах уоту өстөөх үрдүгэр куттулар. Биер тыһынан, сирдин-халлаанын кутаа уоту бүртүнэ. Сотору, «Ийэ дөйү инин ининиһе дини!» — дини команда сатарда. «Ураа!» хаһыгаат, саллааттар, танкалар халык халыһалары, модун муора бааһын күрдүк, төрө лаһаан, сирин кийириттэн, куорат ийигэр төрө кетон киирдилэр. Куорат кыбартааллара биертэн-биер ылаһаан кенииттөрө.

Сотору кыһыан кыһыл былаада рейхстаг үрдүгэр кыһа төтөрбүтэ. Ол аһыгар үгүс таһыныча бөйбөүлү дөрөртүтүн кытта саха улаа Николай Егорович Захаров геройдуу туттан түрбүтэ.

Кини икки фронт саллаата: 1941—1943 ее. — тыл саллаата, 1943—1945 ее. — фронт саллаата. Кини оһонка уонна үлэдэ албан ааттаах сүөлүн Советский правительство үрдүктүк сыналлабыта: Николай Егорович «Албан аат III степеннээх» орденнаны, хас да бөйбөүлү уонна айлаах үлэ медалларынан наһараадаммыта.

Элбэх өдө аһата, дьөһүннээх дөрө, сирин уонна үлэ ветерана Н. Е. Захаровка дьолу-соргуну, уһун уйаһи баарайыт.

БАСТЫН ОПЫТ

СОЛУОМАТТАН СИИЛЭС

Сиилэһи угуу өсө садала-на илик. Ол эрэрэ, Келлеровская оройуон Чапаев аһы-нан көлөһүлөр биер траншея инчэтиллээх аһылыгынан туолла. Бу ураты траншея, а. а. быһырыгыты солуома-ны сиилэстэтиллэр.

Биллэрин курдук, кырбам-мыт солуоханы сүөһү сөбү-лөһ сир. Оттон манна солуо-маны сиилэскэ аһа маһ-най уктудар. Солуома сиилэһи мнахтар өлүс сөбүлэстилэр. Тыл хаһаайыстыбааны уоба-ластаары управлениетын кы-лаабынай зоотехника В. Я. Тищенко сүөһү аһылытын бө-лөмнөөччилэр солуомаһы хай-дах сиилэстиилэрин түһууан маһык көпсөөтө.

— Бастатан туран, — дини киши, — бу солуома саллааһы-гар хаһаайыһынны сыймаһа-һы уонна общественнай сүө-һү аһылыгар эһи резервати буолар. Бу сиилэһи мөһчүрөт тийһит сиригэр эбөтөр от үүжүгүрүнэ, сайыннарык ту-һаныахха сөн.

Үрдүк инчэтиллээх сиилэһи

ылар туһугар солуомаһы траншеяда аһаллаах бакте-риялаах көөнньөрбөнү кытта үлэллэр. Оһо баар микроор-ганизмнар, аһытаннар, үүт уонна ухус ксилоталарын оһороллор, белок, протеин аһааннны эбөтөллөр, аһылык инчэтиһитин тупсараллар.

Сиилэһи угуу технологията маһык. Солуомаһы сиилэ-стнэх инчэһе ИКТ-30А дини аһылыгы кырбамыр массаны-нан эбөтөр РСБ-6, РСБ-3,5М4 солуомаһы кырбааччылары-нан эбөтөр сиилэһи кумуйар көмбайынарынан бытарытал-лар. Кырбамыт маһсаны ытыһаах траншеяда үлэл-лар. 0,5 метр халыһаах маһса маһнааһы аһааннны бактериялаах көөнньөрбөнү кытта аһыыр туус I быра-һааннаах суурадаһыныан илтиллэр.

Маһса сиилэһи 55—60 бы-рыһаһыт түрүдүлэр. Суу-радаһыны тэһник метраллар. 1 тонна сиилэстүгөр солуома-да 5 грамм — нурааннаах бакте-

риялаах көөнньөрбө өрөсүөт-танар.

Ити кэнииттан маһнааһы аһааннны кыччалык ырахан тракторынан чыгатааллар. Оһ-тин аһа ити технологияны туһууан иккис, үһүс араһала-ры траншея туолуор дини угаллар уонна полистилено-вай пленканы сабаллар. 30 сантиметрге дини халыһаах солуома араһата турулар. Оһтөн буорууан батталлар. Бу барыта траншеяда салгы киирбэтин дини оһоһулар. Өсө, биер усулуобуйа туту-һулуохтаах: траншеяны 3—5 хонук ийигэр төлө-рулуохтаах. 15—20 хонугу-нан сиилэһи сүөһүгэ сиитнэх-тэ сөн.

Чапаев аһынан көлөһкэ уобаластаары семинар буолла. Бастыһа опыты таргатылар. Убаһах аһын хаһаайыстыба-ларыгар сүөһү аһылытын бө-лөмнөөччилэр солуомаһы си-илэскэ уган эрэллэр.

П. КАПИТОНОВ,
ССТА көр.
Кокчетав.

Күөх доһаны харыстылар ту-һууан бийиһа үгүс көпсөһүннэр, сүбөлөр буолаллар, ол тынан баран, мин санаабар, очко-бачча күүтүһүннээх үлэ барыта көстү-бөт.

Ирөөһүмүккэ уонна элбэххэ тардаммаһа туран, оройуон маһыны тулатынааһы тыларын ылан-көрүөтүс. Манна хаһык да харыстаһыан, үлэ барбат динтээххэ, оһууһаһын буолуо сүөдө. Холбур, куула тын сана үүһүн эрэр титирк оһуура кэ-лини бирергэрэ кэһтэн-сүтэн эрэр. Онуоха өбөн Орлоһоннаах уонна Оһууһуһуһу уулуссала-рыгар оһорор маһлар тыра оһо-лор маһы быһыта көрдөн би-тер хатырыгынан сулаһан баран эрэллэр.

Манна өрүһүһүрүтэ туох үлэни ытыһаахха сөбүт? Бастатан ту-ран, оһотор оһотор сирдэһиниан пионердартан талон айлаһа оһор дөбөттөрө дини эһэрэһтэри та-рияталлаахха. Кинилэргэ, угуу-таллары уонна сарыһыт дөһу-

Күөх зонаны харыстыабын!

таттары сыймаһан күөх зона-ны уһаастантарынан харыһа-лыыр уонна ыраастылар үлэһи ыһаһаахха маһа.

Сорох маһлар чугастаары ты-ларыгар быһыһаһаһын уонна кэһиһэрбэ бааһаһаһын тоду-та лаһыттар. Оттон аһыһаһыр дьон быһыһаһаһын чугас-таары эрэ тын сарыалара буолба-һа, хонну, уу бүтүнүтэ туолан эрэр. Кинилэр түбүһаах хаһа-лартааһыт нурааннаах быһыһа-һаһын маһи оһотор кэһи сы-длар, сүөһү мөһчүр сирдэһитэр үлү саныһаһаһа.

Бу эһиһаһаһыкка инчэһитини бөһсүһар, буруйдаахтары ма-һаһа тартарар сөн буолуо этэ.

Н. ЗАБОЛОЦКАЯ.

Чирчик сарыһыһаһа.

РОВЕНСКАЯ УОБАЛАС. Ровенская оройуон Белая Криница сэлэһинээтэ тупсарыллан ийэр. Бу — «Ровенская» совхоз киши уһаайбата. Споруутаарыта манна сага эргизэн киһиэ (снимоһа) аһыһына. Тупсарай дьэһэһа промышлен-

най, хаһаайыстыбаннай уонна культурнай та-баардар, гастрономия уонна кулиһария, бэлэх-туһах отделлара үлэһиилэр.

П. ЗДОРОВИЛО фотота.
ССТА фотехроннаһа.

